

БЛАГОДІЙНЕ ВИДАВНИЦТВО
„УКРАЇНЬСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА“
ПІД РЕДАКШЕЮ ПРОФ. І. ОГІЄНКА.

№ 43.

ПРОФ. І. ОГІЄНКО.

УКРАЇНЬСЬКА
Пересопницька Євангелія
≡ 1556 р. ≡

1921.

БЛАГОДІЙНЕ ВИДАВНИЦТВО
„УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА“
ПІД РЕДАКЦІЄЮ ПРОФ. І. ОГІЄНКА
ВИПУСКАЄ ТАКІ КНИЖКИ:

1. Прохання до Патріярха Царгородського благословити Автокефальну Українську Церкву. 1921 р. 14 ст. Ціна 10 м. п.

2. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська мова як мова богослужбова. Права живої мови бути мовою церкви. 1921 р. 32 ст. 40 м.п.

3. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська вимова церковно-слов'янського богослужбового тексту. Правила і зразки вимови. 1921 р. 20 ст. Ціна 25 м. п.

4. Закони Української Народньої Республіки про Українську Автокефальну Церкву.

5. Проф. І. ОГІЄНКО. Український православний молитовник. 1921 р. 64 ст. 30 м. п.

6. Проф. І. ОГІЄНКО. Як Москва взяла під свою владу вільну Церкву Українську. 1921 р. 20 ст. Ціна 25 м.

7. Проф. І. ОГІЄНКО. Як Москва знищила волю друку Київсько-Печерської Лаври. 1921 р. 16 ст. 25 м. п.

8. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська Автокефальна Церква, її завдання і організація.

9. Проф. І. ОГІЄНКО. Церковне життя в Європі за останні роки.

10. Свята Служба Божа св. отця нашого Іоана Золотоустого, переклав з грецької на українську мову Проф. І. ОГІЄНКО.

11. Проф. І. ОГІЄНКО. Світовий рух за утворення живої народньої національної церкви. 1921 р. 52 ст. 40 м. п.

12. Проф. І. ОГІЄНКО. Церковні братства і їх історія.

13. Проф. І. ОГІЄНКО. Українські церковні братства, їх організація і завдання.

14. Проф. І. ОГІЄНКО. Церковний рух на Україні.

15. Проф. В. БІДНОВ. Церковна справа на Україні. 1921 р. 48 ст. Ціна 40 м. п.

I. Пересопницька Євангелія 1556 р.

Найдавнішим і найпершим з відомих нам перекладів Євангелії на українську мову єсть так звана Пересопницька Євангелія 1556 р. Переклад зроблено „из языка бльгарскаго на мовоу роускою“, як зазначає сам перекладчик, цеб-то з якогось списку болгарського на українську мову, яку тоді часто називали мовою руською.¹⁾ Євангелію на українську мову переклав архимандрит Пересопницького монастиря (Луцького повіту на Волині) ієромонах Григорій. Про це в Післямові Пер. Єв. читаємо: „Тыи книги чтыры еу(ан)г(е)листоуе соуt оустроены кротким смиренным и б(о)голюбивым еромонахом Григорыем, Архимандритом Пересопницким, силою б(о)жією и поспъщеннем с(вя)того д(оу)ха, и моленіем святыя Вл(а)д(ы)ч(иц)а нашея Б(о)городиц(и)“.

Євангелію цю списано „рукою многогрешного раба... іменемъ Михаїла Василюевича“; в другім місці про це ж читаємо, що книга доко-

¹⁾ Про значіння слова „руський“ як український див. докладно в моїх лекціях: „Історія української мови. Том I. Вступ до історії української мови“. Друковано в Кам'янці-Подільській, 1919. — 1920 р.

нана „чрезъ писара Михаила Василіевича з Санока“. Писар Євангелії в Післямові зазначає себе вже так: „многгрешный слоуга або рабъ божій Михайло Василіевичъ син Протопопы Саноцького“.

Євангелію від Матвія й Марка було перекладено року 1556 в Троїцькім Дворецькім монастирі (в селі Дворець на Волині) князів Заславських, а другу половину—Євангелії від Луки та Іоана було закінчено в Пересопницькім монастирі року 1561.

Таким чином над перекладом Євангелії працювали п'ять років: „Почалось есть писати сіє євангеліє року 1556, мѣсяца августа 15“, а скінчено „в лето 1561 августа 29 дня“. Григорій „не любил злата и сребра тлеющих“; денно й ношно молився він, щоби Господь сподобив його „видѣти дела сего конецъ, и почитати в нем начертанна писмена“.

Мету, зза якої було, перекладено цю Євангелію, перекладчик пояснює так: „а иже есть перекладана таято святаа Євангелія из языка блъгарскаго на мовоу Роускоую, то для лепшого výroзумленя людоу христіанского посполитого“.

Пророблено цю працю „накладом“ княгини Заславської; Черторийської і князя Івана Черторийського, що допомагали Пересопницькому монастирю.

Пересопницька Євангелія безумовно була в церковному вжиткові, безумовно по українському її читано в церкві; на це вказує поділ Євангелії на зачала, а також і те, що в Євангелії скрізь дуже старанно позазначувано, де кожна денна Євангелія починається, а де вона кінчиться. Про це ж саме виразно засвідчив і сам перекладчик: в приписці після Єв. від Іоана він зазначає, що свою Євангелію він писав „для читання ц(е)рквей божіих, а для науки людоу христіанского“.

Про те, що Пересопницьку Євангелію читано і в церкві, свідчить ще й оце місце з Післямови; писар Євангелії, Михайло Василевич, просить: „протож прошу вас, священници, отци и діякони, и вси, которыи есте в клиросех причтенныи слуги церковныи“ (див. нижче ст. 36) простити помилки; це звернення до священників і діаконів свідчить, що Євангелію було читано в церкві.

Про те, що ця Євангелія в українській мові була в церковнім вжиткові, свідчить і П. І. Житецький, науковий дослідник Пересопницької Євангелії. „Не подлежає сумнівию—пише він,— что оно употреблялось въ Церковномъ Богослуженіи, сообразно съ желаніемъ переводчиковъ, удержавшихъ въ текстъ Євангелія такъ называемыя зачала; да и самъ Мазепа, ктиторъ Пере-

яславскаго Собора, жертвую епископской катедрѣ такую книгу, какъ Евангеліе, смотрѣль на него, конечно, не съ ученой, а съ практической точки зрѣнія; въ свою очередь и тѣ, кому она была пожертвована, видѣли въ ней прежде всего Богослужбовую книгу, необходимую въ церковномъ обиходѣ. Отець Думитрашко предполагаєть, что Пересопницькое Евангеліе вышло изъ Церковнаго употребленія только послѣ окончательнаго подчиненія Малороссійской церкви вѣдѣнію Всероссійскаго Синода, когда на кафедру Переяславскую стали поставлять епископовъ изъ великороссіянъ¹⁾.

Ми такої думки, що цю Евангелію могли читати в церкві аж до часів цариці Катерини, коли остаточно вже обмосковили церкву Українську.

Сімдесять років пробула ця Евангелія в Пересопницькѣмъ монастирѣ в церковнѣмъ вжитку і читалася за Службами Божимъ. Але р. 1630 князь Микола Черторийський віддав Пересопницький монастир єзуїтам; православні манахи змушені

1) П. И. Ж и т е ц к і й, О Пересопницкой рукописи, „Труды 3-го археологическаго съѣзда в Россіи“, т. II, Київ, 1878 р. Приложенія, ст. 45—46. — Н. Д у м и т р а ш к о, Замѣчательная рукопись Полтавской семинаріи, Пересопницке Евангеліе 1874 р., ст. 18.

були покинути свій монастир; виходячи, вони забрали з собою десь на лівий беріг Дніпра й Пересопницьку Євангелію. Де вона переховувалась далше — не відомо; але пізніше, р. 1701, гетман Іван Мазепа подарував її до Переяславської Катедральної церкви на Полтавщині. Про це свідчить такий запис по листах цієї Євангелії: „Сіє Євангеліє прислано и дано єст от ясновелможного єго Милости пана Іоанна Мазепы войскъ єго царского пресвѣтлого величества запорозких, обоихъ сторонъ Днѣпра Гетмана, и славного чина святого Апостола Андрея Кавалера, до престола Переяславского Епископского, который от єго ж Ктиторской милости созданъ, отновленъ, и драгоценными утвари церковными украшенъ, при преосвященномъ Епископѣ Захаріи Корниловичѣ. Року 1701 Априля 17 дня“.

Пізніше, коли московською владою було заборонено читати в церкві Євангелію українською мовою, тоді Пересопницьку Євангелію було віддано до бібліотеки Переяславської семінарії. Тепер вона зберігається в Полтавськiм Єпархіальнiм Музеї і належить Полтавськiй Духовнiй Семінарії.

Пересопницька Євангелія — це дорогоцінна пам'ятка не тільки своєю українською мовою, але

також і своєю надзвичайною художньою вартістю, як пам'ятка українського Ренесанса. Оздоба цієї Євангелії — мініатюри, заставки. ініціали, — високо художні і дуже добре збереглися аж до нашого часу.

Написано Євангелію на доброму пергаміні дуже гарним прорізним письмом; має вона 260 стор. в дубових дошках, обкладена зеленим оксамитом.

Значіння Євангелії, як пам'ятки української мови, надзвичайно велике, — вона показує, що вже в середині XVI-го віку українська народня мова була майже такою, як і зараз. І справді, — словник, граматичні форми і складня Євангелії цілком народні.

Пересопницька Євангелія 1556 р. має для нас надзвичайно велике значіння, як наочний свідок вживання української мови в церкві ще в середині XVI віку, більше трьох з половиною віків тому. Ще в той час, коли серед слов'янських народів тільки що бралися до цих перекладів, бачимо, Україна не відстала від них в цій праці, і має свій переклад Євангелія на українську мову ще з 1556 р. І вже тоді на Україні в церкві читали Євангелію по-українському.

II. Мова Пересопницької Євангелії.

Пересопницька Євангелія мовою своєю уявляє з себе пам'ятку великої ваги. Мова цієї Євангелії — проста народня мова, але з великою домішкою мови церковно-слов'янської й польської¹⁾. Добре придивившись до мови Пересопницької Євангелії, бачимо, що ця мова (коли відкинути від неї чужі елементи) майже така сама, якою ми балакаємо й тепер.

В цим нарисі я тільки коротенько з'ясую найважливіші риси цієї мови, подаючи приклади, як зразок мови, з Пересопницької Євангелії²⁾.

I. ФОНЕТИКА.

Г. ГОЛОСНІ ЗВУКИ.

1. Глухі звуки. Цікава форма огонь 9. 48. 63: 87. 109, оусхла 22. З південно-слов'янської традиції в П. Є. замість Ъ завше Ъ.

¹⁾ Детальну характеристику цієї мови див. в книжці: Проф. І. Огієнко, Історія української мови, т. I. Кам'янець-Подільський, 1919 — 1920 р.

²⁾ Приклади приводжу головним чином з Євангелії Луки, надрукованої в „Трудах“ П. І. Житецьким. Цифра при слові зазначає зачалю. В дужки беру надрядкові букви, а також букви з розкритих титлів.

2. Н о с о в і: соусѣдове 4, соусѣдов 75, соусѣды 78, соусѣднїи 78, съ соуперником 69.

3. З в у к а Ъ вживається досить правильно, але часто, по правопису офіційному (литовсько-українському) замість Ъ буває й Є: прїехала 59, виденїе видѣл 2. Але часто замість Ъ знаходимо И: ликарю 14, вид (вѣдь) 4. 52. 60. 66. 109, ничего не ил 12, класи ил 22, исте и піете 20, ил 33, што исте, што или 66, или вси и наилися 42, ся я наим 84, или и пили 87, пасхоу или 108, исти 108, маєте што иствѣного (істовного) 114, опосли 42; пред свитаням 113, коли свитаєть 62 (пор. галицьке свитати). Інколи Ъ замість И: мѣстецькый 76, смѣренїе 4, жолнѣре 9. Деколи Ъ замість Я: всѣкое 16, длѣ выбранных 60, сѣдь за стол 84, на ослѣтю 93.

4. З м і н а О на І в закритих складах відбулася ще в XIV-вці, але з традиції пам'ятки додержуються напису О чи Є, а не І. Теж маємо і в П. Є.; хоч тут в зач. 72 і стрічаємо ВИДповѣдаю вам, в іншому місці — обИбрали, проте звичайно О не міняється на І: столецъ 3, прозвищем 23, вольготности 35. Середній ступінь переходу О в І єсть дифтонг ОУ, який дуже часто знаходимо в П. Є.: стоуй 27, фарисеоув 54, слов 47, в поулночи 62, на правоуй, на лѣвоуй роуць 111.

в красноум одѣані 103, на боудоушоум 47, кроум 59 (окром 73), оттоуля 83 (оттоля 69, потоля 110), откуля 4 (отколя 99).

Цікаві форми (Ъ дав Ы, а не О—І, як буває частіше): зышлися 109, зышол 10. 48, взышол 45, обыбравши 108, обыбрала 54, обыкראли 53; кривавым 108.

5. Зміна Е на І в П. Є. зазначена середньою формою Ю: злодѣюв 111, юй 54, оуздорвлюн Мр. 34, оплюл Мт, 97, нюсл, по суй, по туй ю. 60.

6. Звук Е після шиплячих або Й перед твердим складом переходить в О: жона 2. 3, зажогши 36. 59, служачоמוу 2, речоным 4, чотыри 8, чого 55, ничого 2, пошол 2. 3, шол 29, вшол 22, вшодши 3. 4. 22, пошодши 18, пришодши 2. 29, вышодши 2, шостая 12, виє леом 5.

7. Букви Ы і И плутають: пришлы 9, спытали его 87, закрыто 47; зза того, що Ъ плується з И, а И з Ы, знаходимо форми: милости хошу а не жрѣтвѣ 30 (жрѣтвы 45). Отвердіння И: на моры 27 Мп., на полы 53.

8. Міна О на А: розламал 42; роботником 100.

9. Повноголос: молодшій 79, молодости 91, ободок 45, зволокли 53, посоромотять 24,

засоромѣлися 71, соромоу 55, сорочьки 25, ворог 13. 52 Мт., порох 50, скоролоупоу 56, забороняйте 48, стережешь 57, беремена 61, перебивайте 40, перестрашени 112, насеред моря 26.

10. Початкове І (склад) відпадає: бо 2, збавитель 5, абыхмо зготовали 108, Іоудоу скариота 23. 108, Ер(оу)с(а)лим 106, еромонахом Післ. Коли слово починається з двох приголосних, воно приймає І: ишол 22, ишла 4, ишло 110, коли ишли 49. 77. 93. 109, избероу 66, избудили Мт. 27, а израдовался 4, изборище 29, и изнявши 111, борзо излѣз 94, жила измужем 8, рекл икним 110. Подвійні форми: стоячи издалека 89, который то здалека 85, г(оспод)и имаєт 95, который маєть 95, иелисавеша 4, елисавеѠ 4.

11. Приставне О: опослѣ 12. Зник початкового О: оболоть его въ дѣня свѣтлоє 110.

12. Придих Й: як 87, июда 108. 109, иудея 24, иудейских 19, юж 39. 55; придих В: соучець оу воцѣ 27, надѣвался (надѣялся) 57. 110, надѣвалися 8. 94.

2. ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ.

13. Звук д з: птицѣ позобали 35.

14. Звук г: фикги 27, фикгоу 94.

15. Міна Т на Д: подоптовали 63.

16. Л середнє: болше 56. 102, палца 83; міна Л на Н: б(о)гобоязливый 8.

17. Звук Р твердий: боуроу 34, дъщероу 34, гадарыньскои 38 (гадариньскои 38), вечероу 75. 76, закрычавши 83, крычал 93, отвороу 106, трыкрот 108, мору Мт. 27, цароу Мт. 18. 77, цароуючого Іо., писара Післ. Лк.

18. Звук Ц по правописній тодішній традиції не м'якшиться але й м'яжке українське Ц стричається часто: житницю 9, овцю 78, Мт.: пшеницю 13. 52, темницю 77, криниця Іо. 12.

19. Звук Ж стверд: жытницоу Мт. 52 (житницю 9), але на письмі зазначається це рідко. Так само звук Ч: за помочоу Припис., чюдный 19. Звук Ч переходить в Ц: моць 19. 99, моцоу 99, немоцен 29, немоцный 20, немоцна 16, немоцного 29, моцнѣйшій 57, ци не оба ли въ ямоу впадоуть 27, а ци можете 21.

20. Міна Ш на Щ перед К: в школъ 11, на шкодоу 44; товариша Мт. 77.

21. Міна В на У і навпаки: жона врьдника 34, сѣдит в ног Іс(оусо)вых 38, обѣдал в него 60, не вмѣли 74, пал оу ног 39, сам у собѣ 57, хвалите оучинкы 62.

22. Звук Ф: форобами 16.

22а. Звук фита: иелисаве Є 2. З. 4, ієлисавет 2, елисавет Є Ъ 4, иоси.Є а 9, назарет З.

23. Вставка Д між З і Р часто: оуздрѣл З. 8. 17. 20, оуздрѣли 38, оуздрѣвши З. 53, оуздрите 69, поздрѣл 42, проздрѣл 93, проздрѣли 31, поздрѣвши и оуздрѣл 103.

24. Зникнення Б перед Н: загиноути 73; В: стрѣтил 46; Т: мѣсце 13. 53. 76. 89. 94, мѣсца 61; Д в групі ЗДН: празник 8, праздника 6. Зникнення складу: Як много мож войти 8.

24а. Уподібнення: Свѣдоцтво 4. 106, свѣдоцтва 109, коупецтво 95.

3. НАГОЛОС

25. Надрядкові значки або наголоси в П. Є. дужі цікаві,—вони передають дуже давню старовину, а саме—значком наголосу зазначається тут початок слова або його кінець, або початок і кінець в одному слові; значок ставиться на голоснім звуці першого чи останнього складу, при чому приставка не рахується. Приклади (велика буква показує, де стоїть значок наголосу): дИвовалися 5, кОторому 3, вЕличит 3, раждаємоЄ 3, вЪдаЮ 3, гОрдыЯ 4, нОчноуЮ 5, испочАтку 1, запрАвды 2, постАрѣли 2, засмоУтился 2, поздОровлення 4, обыЧаю 2 і т. п. В Петроград-

ській Публичній Бібліотеці я бачив рукопис XI-го віку з так само розставленими значками. Ця система зазначати початок і кінець слова значком наголосу, дуже потрібна й практична при давн'м способі безпереривного письма, довго жила у південних слов'ян, і перейшла пізніше навіть до друкованих книжок (напр. венеціянські видання); від південних слов'ян ця система перейшла й до нас.

Наголосу ці значки не визначають, ¹⁾ хоч часто і збігаються з ним, коли наголос припадає на початок, або кінець слова, напр. еГО 2, вЛАдаря 5, мОВити 2, стАлося 2. В старих рукописах і старих друках інколи буває так, що зазначається значком початок і кінець слова, крім цього ще й наголос. Інколи в П. Є. знаходимо камору (півкруглий знак), який часто визначає наголос: имЯ 2. 3. 4. 6, еслИ 77 (камора на кінцевому голосному).

II. МОРФОЛОГІЯ.

1. ЙМЕННИК.

а). Мужеський рід.

26. Муж. рід. на а: євангелиста 5. 83 (дуже часто), справца 9, протопопы П:сл. Слова

¹⁾ П. Житеський не зрозумів значіння цих значків (див. "Извѣстія" 1905 р. кн. 4 ст. 13: „эта причудливая система

запис і напис м. р.: запис твой 80, напис написаний 111. Слово п у т ь м. р.: правдивому поутю божію наоучаєш Мр. 54. Вшол ноє (Ной) въ корабль 87. Слоуго добрый 95; судя 69, к судѣ 69, соудями 57.

27. Родовий відмінок на У часто: вѣкоу 80, з голоду 79, до домоу 5. 16. 78, законуу 53, ладануу 2, людоу, 8, медоу 114, з недостаткоу 103, плодоу 9, от початкоу 62, родоу, 95, рокоу 8, соромоу, 55, събороу 71, оупокою 5, до оучинкоу 111, фундаментоу 28, часоу 82, коуколю Мт. 13. 52.

28. Датний на ови часто (але частіше на У): господареви 53. 108, домови 79. 94, каменеви 12, моужеви 3, народови 71, огневи 16, отцеви 79, сотникови 29, коу вечерови 42 і коу вечероу 113.

29. Зовний: оучителю 46, приятелю 55, ликарю 14, с(ы)ноу 8. 83, врачоу 14, товаришоу Післ., Симоне, Петре, 108.

30. Місцевий відмінок: в том часоу 91, в боудоушем вѣкоу 91, на остаткоу 88, при зятю Післ.

удареній“). — Про східно-слов'янський наголос і його історію в свій час я виготовив був велику працю (магістерська дисертація), але про долю цієї праці не знаю... Праця була результатом моїх п'ятилітніх занять над рукописами, з XI-го віку починаючи.

31. Називний множини на ОВЕ часто: голодове 105, гробове 61, грѣхове 33, морове 104, народове 9.77, орлове 87, пастиреве 5, пастоухове 39, родичеве 8. 39, родове 4, рыболове 17, соусдове 4, оучителеве 19, свѣдкове 115.—Слова м'якої відміни мають на кінці Ъ: приятель 78, неприятель 25. 95, ключъ 62, грошъ 95.

32. Родовий на ОВ (теперішнє ІВ) часто: архиереов 43, братов 75. 83, гонов 113, грабежов 60, днов 2, кошов 42, наймітов 79, товаришов 17, фарисеов 22.

6. Жіночий рід.

33. Слово Євангеліє ж. р.: тая то с(вя)таа єв(ан)г(е)лія Посл., с(вя)тои євангелии Посл.: сію святою євангелію Посл., проповѣдати євангелію 9. 13. 16. 31, 99; иєлисавета 2. 4 і ієлисавет 2. 3. 4.

34. Родовий на Ъ у м'яких основ: моєи вечеръ 76, вежъ 74, слоужебницъ 4.

35. Зовний на О: дочко 39.

36. Орудний імен на Ъ: мастю Іо. 41, пилністю 1. 69. 78. 109, радістю 4, челядію 68, немочю 39, за помочоу Припис.

37. Називний множини у імен м'якої відміни має на кінці Ъ: кроплѣ 109, овцѣ Іо. 35, свынѣ спижарнѣ 66.

в. Середній рід.

38. Форми на Я (юс малий) замість ІЄ дуже часті; називний на Я (не на Є): вишло виреченя 5, великое змилованя 38, дороге одѣня 83. 45, 111, великое паденя 28, того писаня 5, погоршеня 83, поздоровлення 4, жидовское поколѣня 55, скрегтаня 72; причиновий: веселя 74, збожя 22, милосердя 53, паденя 8, подвора 48, покормленя 42, оуловленя 17; імѣням 68, о наоученю 15, о росѣваню 33; коу збоудованю 77, слышаню 77; родовий: з веселя 67, для застоупленя 19, с поколѣня 8. 5, нароженя 2.

39. Місцевий відмінок: в одѣню 31, по забитю 63, на едином ложоу 87, по мороу М. 26. на моры Мт. 27, въ окоу 27, по всему мѣстоу 18.

40. Форми на ЯТ: теля 79, в дом княжати 74, подобно зрънати (зернати) 72, коурчата 73.

г. Двійне число.

41. Двійне число часте; муж, рід: два с(ы)ны 79, два разы 89, три разы 108, два ч(о)л(овѣ)кы 89, два сребрьныкы 53, два таляры 53, три м(ѣ)с(я)ци 4, два моужѣ 45, два грошѣ 53. Жін. рід:

двѣ лодѣ 17, двѣ рыбѣ 42, двѣ соукни 9; дверь 55. Середній рід: три лѣта 14, три ситѣ 72.

2. Прикметник.

42. Родовий відмінок муж. і сер. р. на ОГО: іоудейского 2, годного 68, грѣшного 94, доброго 95, милого 100. Жін. р. на ОІ: текоучои Ю. 12, доброи М. 26.

43. Називний множини на ЫИ дуже часто: вдовины 103, яки 104, омылныи 112, оубогыи 76, бѣдныи 76, слѣпыи 76, хромыи 76, годныи 9, добрыи 56, немоцныи 20. При короткім закінченні Ы: оуздоровлены 34, зміны 9, мудрости Соломоновы 59, вѣ дни Ноевы 87, вѣ дни Лотовы 87.

44. Ступіні порівняння: над тое раднѣй 60, болшого над Іоанна 31, над всѣх грѣшнѣйшими были, над всѣ люди виннѣйшими были 70; меншій от него 31, болшій от него 31, от тебе лѣпші 74, моцнѣйшій от него 57; силнѣйшій нѣжли я 9; многих птицѣ лѣпшии 63.

3. Числівник.

45. Цікаві форми: Третяя 9, третее 35, третьего 73. 100, двох 96, пятма 39, десятма 95, из двадцятма 77.

4. Займенник.

46. Цікаві форми: хто 83, 108, што 6, ктось 39, тая 8. 54, тою 5. 87; тото знаменіє 5, тото писаня 5, вь онон час 102, онон день 107, онов 89; тобъ 2, чигго 48, соуть тыи 1, от неи 3; називний множини тыи, нашъ 111.

5. Дієслово.

47. Дієіменник завжди на ТИ: витати 94, наслъдовати 53, робити 71, розоумѣти 2, слоухати 59, тоужити 87, чинити 53. Часті форми на ЧИ: мочи 2. 72, речи 19. 27, доверечи 109, оуверечи 69. 63, стеречи 63, пристеречи 101, пожечи 52, оустеречи 86.

48. В 3-й особі однини теперішнього часу у дієслів на ЄТ по традиції в П. Є. пишеться закінчення ЄТЬ, але часто ТЬ відпадає: пригортає 87, боуде 3, може 39. 77, прійде 88, приближоує 107, висвобожоує 34, запоє 62, вѣе 69 і б. ін.

49. Перша особа множини: поїдемо 92, боудемо 9. 109, оучинимо 9, беремо 111, хочемо 95, речемо 48. 99, потребуємо 109, вѣдаємо 12. 99.

50. Часточка СЯ часто стоить і перед дієсловом: ся поклониш 64, ся тыи рѣчи выпльнять 2, кто ся вас отмѣтає мене отмѣтається 51. Скорочення СЯ в СЬ часте (але це СЬ над ряд-

ком як с): выстерѣгайтес 65, дивовалис 114, врь-
талис 111, оберноувшис 77, соромѣюс 80, насы-
титис 83, надѣюс 84.

51. М и н у л и й ч а с: видѣл есми 51, хотѣл
есми 73, мѣл есми 95, есми не положил 95, есми
ся тебе боял 95, есь оучинил 8, есь чинил 14,
есмо оучинили 84, видѣли есмо 48.

52. Д а в н о м и н у л и й ч а с: был вышол
16, был пришол 53, был звязал 71, загиноул
был 79, был дал 95, была загиноула 78, была
оумерла 39, были пришли 19.

53. А о р и с т: абых тоу не ходила ю. 12,
абыхмо не приводили 83, абых оучинил 93.

54. С п о с і б п р и к а з о в и й: позич 55,
дозволь 49, мовте 50. 89, слоухайте 45, нехай чи-
нить 9, нехай слышитъ 77, переплыньмо 37, пой-
дѣмо, забіймо 100, почнѣмо ю. Для прик. сп. 2.
ос. мн. прикметою есть Ъ (—і): выторгнѣте 52,
възмѣте 95, веселѣтеся 24. 78, идѣте 50. 73. 96. 108,
ищѣте 56, зберѣте 52 Мт. 13, любѣте 25, моли-
тѣся 109, носѣте 50, отвяжѣте 96, приведѣте 95.
96, ся стережѣте 103, чинѣте 80. 108. 9. 26, сте-
режѣтся 107, соудѣте.

55. Д і е п р и к м е т н и к и н а ч и й ч а с т і:
хвалячих 5, лежачее 5, прикликаючим 32, мовячим
32; идучого Посл.

56. Дієприслівники на чи дуже часті: отповѣдаючи 20, мовячи 9. 78, назираючи 74, пам'ятаючи 108, виноуючи 110, слоухаючи 78, маючи 60. 78. 84, оуздоровляючи 40, рекуючи 78. 3.

Подибуються й дієприслівники минулого часу на в ши: взлѣзши 19, прихилившись 113, забравши 79, прибѣгши 79, закрычавши 83, бѣгши 94, вышодши 79.

57. Многократні форми: коуповали 87. 98, боудовали 87, послоуговати 54, вязовали, стереговали 38, дивовалися 5. 101, обрѣзовати 4, прихожовала и прошовала его 88, похожовал 94, приближовал 96. 97, плювали 67 Мр.

6. Прийменник.

58. С переходить в З: з дороги 55, з вас 56, з них 57, з жидов 60, з голодоу 79, з неба 99; змилоуйся 93. 53, збил 12, зготовил 9, здай 80, зготовай 84.

59. Од перейшло в від: видповѣдаю 72.

60. Після по місцевий відмінок: по мѣстѣх 40, по многых днех 79, по всѣх оукраинах 31, шол по мѣстох и по селѣх 34. 72.

61. До (замість КЪ): пришла до мене 4, идеть до мене 77, до жидовської земли 5, до мѣста 5, до церкви 8.

62. Коу (замість къ, ко) часто: коу вечерови 42. 113, коу собѣ 87, коу слышанню 35, коу столови 33, коу всѣм 10, коу свободѣ 13, коу чемоу 72.

63. Цікаві форми: межи людом 5, змежи народа 58, промежи 84; през всю ноць 17, як много через день мож войти 8; скрозѣ стрѣхоу 17; того для 62. 94, милосердіа для 4; против тебѣ Мр. 65.

7. Дієприслівник.

64. Форми на Е дуже часті: добре 53, несправедливе 110, грозне 111, зрадливе 62, явне 36, поспѣшне 4.

65. Цікаві форми: вголос 35, ззадоу 39, ледва 46, онде 86, здалека 83. 109. Мр. 58, тогды 4. 12. 9. 41, досыть 108, доловь зьврѣгли 14, доколя 21, отколя 90, откоуля 4, отголя 69, оттоуля 83, отселя 73, потоля 110.

8. Злучник.

66. Цікаві форми: постом а (=и) молитвами 8, пойдѣте а поглядѣте Іо. 12, чоуйте а молитесь 62. Мр.; але 83; идѣтеж 50, аж поки 26 М., аж до 2, абы (замість щоби, дуже часто).

III. СКЛАДНЯ.

67. Замість родового відмінку — прикметник: женоу Лотовоу 87, тещоу Петровоу 11.

68. Причинний множини однаковий з називним (а не родовим): воли пасеть 84, выганял бѣсы 57, не, потребоують здоровии ликарѣ 20, наочал люди 99, зови оубогыи 75.

69. Підмет після дієприслівника: и приходши потоп и потопил всѣх 87, видѣвши то оученици недопушчали им 90, тогды вставши Марїа в тья то дни ишла на горы 4, и врьноувшиися слоугы повидѣли то господареви своємоу 76.

70. Безпідметові речення дуже часті: Просѣте и боудет вам дано, тлѣцѣте и боудет вам отворено 55. Кто толчет, бывает ємоу отворено 56. Знаменїе не боудет ємоу дано 59. Было ємоу обѣцяно 8. Много дано, много взято 69. Боудет ємоу дано, боудет от него отнято 95. Приставника оскаржено 80, Им повѣдено 6.

70. Орудний відмінок при пасивних формах: несен єсть ангелы на лона Авраамовы 83. Бывал гонен от бѣсовѣ 38. Єроусалим боудет потоптан от поганов 106. Был похвален от всѣх 12. Рѣчи соуть писаны от пророков 92. Христос оуздоровил вою затроудненого чоловіка 74.

71. Родовий відмінок: Той години возрадо-
вался 52. Кожного рокоу 8. Будте доброи надѣи.

72. Датний: всѣ рѣчи чисты вам боудоуть 60.
Єсли комоу брат оумреть 102. Иди собѣ со ми-
ром Л. 33. 39.

73. Цікаві приклади на вживання відмінків:
Позыч ми трое хлѣба 55. Людіе пак ждали За-
харїи 2. Слоухають голоса Іо. 35. Пильноуй его
53. Помщоуся за нею 88. Просили его за нею 16.
Просил о тѣло Іс(оус)во 111. Не дбаеш о то 54.
Плакали по неи всѣ 39. Смѣялися з него 39. Из
иных ся насмѣвають 88. Насмѣвалися з него 81. 110.

ІV. С Л О В Н И К.

74. Словник П. Є. надзвичайно цікавий, бо
він чисто народній,—народніх слів надзвичайно
багато: словником П. Є. цілком наближується до
сучасної української мови.

Так, в цій Євангелії, в одній тільки Єванге-
лії від Луки знаходимо такі українські слова:
аби, аж поки, але, банька, барзо коштовная, бо,
болячка, борзо, быдло або товар, будувати, вго-
лос, вежа (стовп); велми засмутился, веселя, еси
винен, витати, вмордовати, воко, вольготность,
ворог, вряд (уряд), врядник, выреченя, выстерѣ-
гайтесь, глек, глядати (шукати), година, гон, го-

спода або подворя, грозьба, громадити, дах, дба-
ти, дивоватися, доколя, доконати, докучати, до-
лов, дол, досить, доткнутися, дякувати, жадати,
жаден (ні оден), забороняти, загинути, запашна
масть, запис твой, засмучений, засоромитися, за-
чирала води, збавитель, збожя, звада, здалека,
згубила, змилованя, змилуйся, зрадливе, маєте
што истовного, клуня, колтати в дверѣ, конва,
копа, кош, кривавий, криниця, кропля, ледва, ли-
тра масти, личба, лѣпше, маємо, мары (одрѣ),
масть, межи терня, мовити, мова, моц, мерзений,
мусимо, мѣсто, надто, надѣя, наймит, найшол, на-
пис написаний, нехай, николи, обѣцяно, овечий,
онде, опослѣ, оскаржено, ославляла, остаток, ото,
отож, оттоля, откуля, пак, пекло, перестрашений,
пилность, пилнувати, плахта, подобенство, по-
житок, позобати, позичати, поколѣння, помста,
попрацюй, посоромити, постинайте, потоля, по-
треба, пригортає, прихилившись, приятелька, про-
межи, простирало, пѣвень, рало, ратуш, пан рад-
ний, робити, рута, рядно, свитаня, свѣдоцтво,
слухайте, соромитися, сором, соукман, соусѣд,
спижарня, стежка, стодола, стравна реч, стоудня,
спытали, тогды, торба, тото писаня, тоуга, тиж-
день, оуклякати, оукраїна (край, сторона) 9. 12
31. 38. 106. 32 Мр., оучинити, оучинок, фикга,

хто, челядь, чи, чинити, чоуйте (бдите), чулий, шафарство, шафувати, шафар, шкода, шкодовати, як, і баг інш. Звичайно, я подав тут тільки невелику частину українських слів з Пересопницької Євангелії.

Полонізмів в П. Є. багато, але це все слова і форми, що були звичайними в українській літературі XVI і XVII в., напр. тоу (тут) 70. 95. 22. 15, лоупѣжства 60, лѣпше 83, троска 109, оуклякали перед ним Мр. 67, подлоуг обычаю 109 і баг. інш.

З чужих слів зазначу: дах 87, capitoулы а по нашемоу языкоу главы Припис. На оучтах або на калацѣях 29. 73. 75, нож або корд 108, барзо коштовная Іо. 41, литру масти Іо. 41, дом радецький або ратоуш Мр. 67, възми рейстры 80, выйдѣте ж борзо на рынок 76; з мяты и пигана, з роуты 61, спижарня 66, соукман старий 21, титоул написал 60 Іо., шафар або приставник 80, шлюбили 108, основа або фундамент 77.

III. УРИВКИ З ПЕРЕСОПНИЦЬКОЇ ЄВАНГЕЛІЇ.

Після цих коротких заміток про першу нашу Євангелію українською мовою *) подаю для зразка декільки уривків з неї. Подаю точно, як в оригіналі, за винятком лише слідуючого: титла я розкриваю (добавлені букви беру в дужки); надрядкові букви вношу в рядок; за того що в кінці слів в цій Євангелії по південно-слов'янському звичаю вживається замість Ъ знака Ь, я не вживаю й цього останнього; надрядкові значки опускаю; розставляю знаки розділові й великі букви.

*) Ось література про Пересопницьку Євангелію (крім зазначеного на ст. 6): Г. Г. Павлуцкій, Орнаментъ Пересопницкаго Євангелія. Київ, „Искусство“, кн. 2 ст. 83 — 92. — А. С. Грузинскій, Палеографическія и критическія замѣтки о Пересопницкомъ Євангеліи, „Журналь Мин. Нар. Просв.“ 1912 року кн. 4 і 6. — А. С. Грузинскій, Пересопницкое Євангеліе какъ памятникъ искусства эпохи Возрожденія въ южной Руси въ XVI в. „Искусство“ 1911 р. кн. 4. — Бодянскій, „Ж. М. Н. Пр.“ 1838 р. кн. V. — А. Терещенко, Євангеліе княгини Жеславской, „Библиографическія Записки“ 1861 р. т. III ст. 457—467. — В. Трипольскій, Полтавское Епархіальное Древлехранилище, указатель съ описаніемъ, Полтава, 1909 року № 121 ст. 31. — Цікаві відомости про долю П. Є. див. в II т. Празьського вид. творів Драгоманова, 1906 р., примітка до стор. 579.

А он, позрѣвши очима своима на оученикы своя, и так рекл: Блажени нищїи, бо ваше ест царство божїе. Бл(аго)с(ло)вени алчущей нынѣ, бо насыщени боудете. Бл(аго)с(ло)вени плачущей нынѣ, бо ся смѣати боудете. Бл(аго)с(ло)вени есте, коли люде ненавидѣти боудоуть вас, и розлоучать, и посоромотять имя ваше яко бы зло, для сына ч(о)л(овѣ)чьскаго. Радоуйтеся в тот день и веселѣтесе, бо то ест заплата ваша великаа на небеси. Так же бо чиновали и пророком отцеве их (Лука, зачало 24).

И пришол в Назарет, где ж то был въспитан (выхован), и вшол по обычаю своему в день соуботный в соборище, и стал чести. И почал мовити... И дивовалися любим словам, который ж выходили з уст его (Лука, зачало 13).

И сталося, коли шли до единого мѣстечка нѣкоторого, жена нѣкотораа, именем Марѣа, прїяла его в дом свой. А тая то мала (сестру), которой было имя Марїа, котораа то сѣдѣла при ногах И(со)усовых, и слоухала слов его. Але Марѣа мовила о многон службѣ, а стоячи рекла: Господи, не дбаеш ли о то, иже сестра моа мене самоую тобѣ послужовати зоставила, речи ж юй, абы ми помогла. Отповидѣл И(со)ус и рекл ей: Марѣо, Марѣо, печалюуешися и мовиш о многих речах,

едино же есть на потребу. М(а)ріа бо доброую часть обыбрала, которая ж то не отимется от неи (Лука, зачало 54).

Един пак с тых обѣщенных злодѣюв, ругающихся емоу, мовил: Еслиж ти еси Х(ристо)с, помози собѣ и нам. А другый пак, боудоучи товаришем его, отповидѣл емоу, грозне рекоучи: чемоу ся ты Б(ог)а не боиш, бо ми есмо правдиве в том осужени, и за нашѣ оучинкы годноюю запламоу беремо, а сей пак ничего злого никомоу не оучинил. И рекл І(с)оу(с)ови: помяни мя, Г(оспод)и, коли прійдеш въ ц(а)р(с)твіи своем. И рекл емоу І(с)оу(с): правдоу повѣдаю тобѣ, днес боудеш съ мною в раи (Лука, зачало 111).

И послали к нему нѣкоторых з фарисеюв и иродияновоу, аби его вловили в мовѣ; которы ж то приходши рекли емоу: оучителю, вѣдаемо, иже еси справедливый, а не дбаеши нѣ на кого, и не смотришь на особоу людскоую, але правдивому поутю божію наоучаешь. Годит ли ся дань дати, чи ли нѣт? дамо ли или не дамо? А он, вѣдаючи их лесть, рекл им: чемоу мя коусите? принесѣте ми пѣнезь, нехай оглядаю. А они принесли и дали емоу. Рекл им: чие то есть выображеня и написаня? А они емоу повидѣли: цесарево. И отповѣдаючи І(с)оу(с) рекл им: дайте ж тогда це-

сареви, што єсть цесарево, а б(о)жіє б(ого)ви. И дивовались томоу (Марк, зачало 54).

И пришол до мѣста самаританьского, которое то зовоуть Сихар, близко села, которое дал Іаков Іосифови, с(ы)ноу своему. Был тиж там и колодязь (стоудня або криниця) Іаковль, а І(соу)с, яко то з дороги змордовался, и сѣл над колодязем; година юж была яко бы шостоя. И пришла жена съ Самарїи почрѣпати воды. И рекл ей І(соу)с: дай ми пити, а оученици его на тот час отишли былі до мѣста, абы накоупили собѣ странных речій (Іоан, зачало 12).

Заправды, заправды повѣдаю вам, кто не входит дверьми в загородоу овечоую, але иноуды входит, тот єсть злодѣй и розбойник; але кто входит дверми, то єсть пастыр овечый, томоу и одверный отворяеть и овцѣ слоухають голоса его. А свои овцѣ называетъ по имени, и выганяеть их; а коли власнии свои овцѣ выженеть, и сам пред ними идеть, и овцѣ его за ним идоуть, бо знаютъ его по голосу его, а за чужим не идоуть, але аще и оутекають от него, бо не знаютъ голосу чужого. Тое им под притокою повидѣл І(соу)с, а они того не могли розоумѣти, што бы то была за повѣсть, которую им І(соу)с повидѣл. Повторєе пак рекл им І(соу)с: заправды, заправды по-

вѣдаю вам, иже я есмь дверями овечими. Всѣ, которыиже колиже передо мною пришли, злодѣесть и розбойници, але не слухали их овцѣ. Я есмь дверями, а кто бы через мене вшол, тот боудет избавлен, а войде и опять выйде, и пожиток найдетъ (Іоан, зачало 35, гл. 10).

Сталося пак в един д(е)нь, иже встоупил в лодю и оученици его; и рекл к ним: переплынемъ на оноую сторону озера. И поплыли на водоу. А коли плыноули, того часоу был оуснул; и пришла боуря и вѣтры на озеро, аж и волныся в лодю вливали, так иже въ великом страхоу были. Тогда пристоупивши збудили его, рекоучи: оучителю, оучителю, загибаемъ. А он вставши приказал вѣтрови и волнам водьным, и перестали, и борзо ся тихо оучинило. И рекл им: где есть вѣра ваша? А они оустрашившися дивовалися, и мовили един ко другому: а ктож то есть, иж и вѣтром и водѣ приказоуе и слоухаютъ его (Лука, зачало 37).

И был ч(о)л(овѣ)к в Іер(оу)с(а)лимѣ, котороу то имя Свмион. А ч(о)л(овѣ)к то был справедливый, и б(о)гобоязливый, и ждал потѣхы людоу і(зра)ильтеского. И д(оу)х с(вя)тый был в немъ. И было емоу обѣцано д(оу)хом с(вя)тым не видѣти см(е)рти, ажбы прѣвѣе оуздрѣл Х(рист)а

Г(оспод)ня. И пришол д(оу)хом до ц(е)рквѣ. А коли оуводили дитя І(соу)са родичеве его, абы оучинили по обычаю законному о нем, а он его взялъ на роукы свои и хвалил Б(ог)а, и рекл: Н(ы)нѣ отпусти слоугоу своего, вл(а)д(ы)ко, по гл(агол)оу твоему з миром, яко видѣли очи мои сп(а)сеніе твоѣ, которое ж то зготовил еси перед лицем всѣх людій, свѣт на окровеніе языком (поганом) и славоу людій твоих Іизр(аи)ля. От(е)ць пак его и м(а)ти дивовались томуоу, што естъ повѣдано о нем (Лука, зачало 8).

В оныя то дни сталося естъ, иже вышло естъ выреченя от цесаря Авгоуста, абы был пописан весь свѣт. Тото писаня наиперше сталося от владаря сирьского Киринаея. И шли всѣ, абы ся признавали каждый з них до своего мѣста. Вышол пак Іосиф от Галилеи из мѣста Назарета до жидовьской земли до мѣста Д(ав(и)д(о)вого, которое зовуть Вифлеом, прото иж был з домоу и поколѣня Д(ав(и)дового, абы был пописан из Маріею, обрученною емоу женою. А тогды то беременна была. И сталося коли там были, выплѣнились дно-ве родити ей. И породила сина своего пѣрворожденнаго и оувила его в пеленьки; а положила его в яслех дѣля того, иже им в дому гостинном оудокою не было, а пастыре в той же сторонѣ и

сторожу ночьюоую над стадом своим стерегли. А и Ангел Господень стал близко них, а и ясность Божія освѣтила их. И оустрашилися великым страхом; и рекл им Ангел: не боитесь, бо и я повѣм вам радость великоую, которая боуде и всѣм людем, бо ся народил вам дн(е)сь збавитель, который есть Х(ристо)с Г(оспод)ь, который то есть в городѣ Д(а)в(и)довѣ. А тото вам знаменіс: найдете младенца, пеленами повитого, а положеного в яслех. А в тот час из ангелом борзо стало множество воинства небесного, хвалячих Бога. И мовили: Боуди хвала Б(о)гоу на высокостях, а на земли мир, и межи людом добрая воля. И сталося, иже пошли от них в небо ангели. Оныи то пастыре мовили един к другомоу: подмо аждо Вифлеома, а оувѣдаемо тоє слово, которое то ся стало, и тоую рѣч, которую нам Г(оспод)ь зъявил. И пришли борзо, и нашли там Марію, Іосифа и дитя, лежачее в яслех. А оузрѣвши рославили то, што есть им повѣдено о том дитяти. И дивовалися всѣ, которые то слышали, што им пастыреве повѣдали. А Марія захововала всѣ тыи слова, розмышляючи в с(е)рці своем. Пастыреве пак врьмоулися назад, хвалячи Бога з того всего, што слышали и видѣли так, яко есть им повѣдено. (Лука, зачало 5).

Протож прошу вас, с(вя)щенници, отци и дї-
акони, и вси, которые есте в клиросех причтен-
ныйи слоугы ц(ерк)овныйи. Если в ко(то)рой гла-
ве, либо зачале, либо початкоу, либо конци из-
гроубих—с товарищем мовячи, албо в помыслех
сегосветних мыслячи,—исправляйте, а не эле речѣте
писавшему. Але просѣте Б(о)га, так мовячи: Все
нехай боудеть бл(а)гооугодно и подобно твоему
ч(о)л(о)(вѣ)колюбномуу м(и)л(о)с(е)рдю. Тыж и ме-
н(е), Спасе, сп(а)си по милости твоєи и по мно-
гым щедробливостям твоим, и дай мнѣ, абых те-
бе, єдиного истинного Б(о)га, хвалил, от н(ы)нѣ а
и до см(е)рти моеи. А за тым нехай боудет хв(а)-
ла и честь Б(о)гоу Отцоу съ С(ы)ном и Д(о)ухом
С(вя)тым на вѣкы вѣчныи славне триваючемоу.
Аминь (Післямова).

В живій церкві живая душа
Нехай Господа хвалить живого
Живим словом своїм повсякчасно,
Нині й завжди, й на вічній вікї!

Святе Письмо благословляє мову живу для
церковного вжитку. Дивись про це: Послання-пер-
ше до Коринфян XII, 10; 28; XIV, 2, 4, 6, 8—11,
13—19; взагалі гл. XII, XIII і XIV. Діяння II, 4—11,
X, 44—46; XIX, 6. Кол. I, 23. Об'явлення Іоана V,
9—10, VII, 9—10; X, 11; XIV, 6. Єванг. Матвія
XXVIII, 19; Марка XVI, 15—17.

16. Прив.-доц. І. ПЕЛЕНЬСКИЙ. Український церковний стиль.

17. Проф. І. ОГІЄНКО. Сербська церква і її змагання до відновлення (тимчасово див. № 11 ст. 7—18).

18. Проф. І. ОГІЄНКО. Нова чесько- словацька церква і її наука (тимчасово див. № 11 ст. 22—41).

19. Текст поминання влади Української Народньої Республіки. 1921 р. 4 ст. Ціна 5 м. п.

20. Проф. І. ОГІЄНКО. Українські шкільні молитви. 1921 р. 4 ст. Ціна 5 марок.

21. В. ГИНЕНКО - САВІЙСЬКИЙ. Сучасне правне становище Української церкви.

22. Проф. І. ОГІЄНКО. Як цариця Катерина обмосковлювала Церкву Українську. 1921 р. 24 ст. Ціна 30 м. п.

23. Проф. І. ОГІЄНКО. Давні переклади Письма св. на українську мову.

25. Проф. І. ОГІЄНКО. Як на Москві перехрещували українців.

26. Проф. І. ОГІЄНКО. Як на Москві палили церковні українські книжки.

27. Зразки українського церковного діловодства.

28. Проф. І. ОГІЄНКО. Братське посланіє церковним діячам про Українську Автокефальну Церкву.

29. Грамоти Царгородського Вселенського Патріярха до Українського Народу.

30. Проф. В. БІДНОВ. Коротка історія Української церкви.

31. Молитва за отчизну про перемогу над ворогом, що заповів Рідну Землю. 1921 р. Ціна 5 марок. Видання 2-е.

32. Книга годин молитовних, з грецької на українську мову переклав Проф. І. ОГІЄНКО.

33. Церковні співи на св. Літургії, на українську мову з грецької переклав Проф. І. ОГІЄНКО.

34. Ранішня і всеношна служба, з грецької на українську мову переклав проф. І. ОГІЄНКО.

35. Порядок вечірні, повечір'я і північної служби; з грецької на українську мову переклав проф. І. ОГІЄНКО.

36. Меморандум Чехословацької Церкви до Сербського Архієрейського Собору, з чеської мови переклав Професор І. ОГІЄНКО. 1921 р. 4 ст. 6 м. п.

37. Прив.-доц. о. П. ТАБІНСЬКИЙ. Автокефалія української церкви.

38. Прив.-доц. о. П. ТАБИНСЬКИЙ. Українська мова в службі Божій і в Богословії.

39. Синодик славних лицарів, що в боротьбі за волю України життя своє покладали на вітар отчизни. 1921 р. 4 ст. 5 м.

40. Статут Чехословацької Церкви. З чеської мови перекладено. Проф. І. ОГІЄНКО. 1921 р. 8 ст. Ціна 15 м. п.

41. Проф. І. ОГІЄНКО. Як треба вимовляти букву І в церковно-слов'янських текстах. Історія букви Ї. 1921 р. 16 ст. 30 м.

42. Проф. І. ОГІЄНКО. Головніші правила українського правопису.

43. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська Пересопницька Євангелія 1556 р. 1921 р. 36 стор. Ціна 50 м. п.

Праця в благодійнім видавництві „Українська Автокефальна Церква“ безплатна. Всі кошти від продажу книжок цілком поступають на збільшення фонду Видавництва.

Адреса для замовлень книжок: **Tarnów, hotel „Bris” № 6, проф. І. Огієнко.**

Книжки продаються по всіх українських книгарнях.

ЦІНА 50 МАРОК.